

सप्तदशः पाठः

Lesson 17

उर्वशीपुरूरवसोः सुतसङ्गमः

Act 5

राजा :- (तापसीकुमारौ दृष्ट्वा) अम्ब! अभिवादये ।

तापसी :- महाभाग! सोमवंशविस्तारयिता भव ।
(आत्मगतम्) अनाख्यातोऽपि विज्ञात एतस्य राजर्षेरौरसः
सम्बन्धः । जात! प्रणम ते गुरुम् ।

कुमारः :- (चापगर्भमञ्जलिं करोति)

राजा :- आयुष्मान् भव!

कुमारः :- (आत्मगतम्)

यदि हार्दमिदं श्रुत्वा पिता ममायं सुतोऽहमस्येति ।

उत्संगवर्धितानां गुरुषु भवेत् कीदृशः स्नेहः ॥ १०॥

राजा :- भगवति! किमागमनप्रयोजनम्?

तापसी :- शृणोतु महाराजः। एष दीर्घायुरायुर्जातमात्र
एवोर्वश्या किमपि निमित्तमवेक्ष्य मम हस्ते न्यासीकृतः । यत्
प्रिय-कुमारस्य जातकर्मादिविधानं तदस्य भगवता
चवनेनाशेषमनुष्ठितम् । गृहीतविद्यो धनुर्वेदेऽभिविनीतः ।

राजा :- सनाथः खलु संवृत्तः ।

तापसी :- अद्य पुष्पसमिदर्थमृषिकुमारकैः सह
तैर्नानेनाश्रमविरुद्धमाचरितम् ।

विदूषकः :- (सावेगम्) किमिव?

तापसी :- गृहीतामिषः किल गृध्रः पादशिखरे
निलीयमानोऽनेन लक्ष्यीकृतो बाणस्य ।

विदूषकः :- (राजानमवलोकयति)

राजा :- ततस्ततः ।

तापसी :- तत उपलब्धवृत्तान्तेन भगवता च्यवनेनाहं
समादिष्टा । निर्यातय हस्तन्यासमिति । तदिच्छामि देवीमुर्वशी
प्रेक्षितुम् । *return*

राजा :- तेन हि आसनमनुगृह्णातु भगवती ।

तापसी :- (उपनीते आसने उपविशति)

राजा :- लातव्य! आहूयतामुर्वशी ।

कंचुकी :- यथाज्ञापयति देवः । (इति निष्क्रान्तः)

राजा :- (कुमारमवलोक्य) एहोहि वत्स!

सर्वाङ्गीणः स्पर्शः सुतस्य किल तेन मामुपगतेन ।

आह्लादयस्व तावच्चन्द्रकरश्चन्द्रकान्तमिव ॥

तापसी :- जात! आनन्दय पितरम् ।

कुमारः :- (राजानमुपगम्य पादग्रहणं करोति)

राजा :- (कुमारं परिष्वज्य पादपीठे चोपवेश्य) वत्स!
इतस्तव पितुः प्रियसुखं ब्राह्मणमशंकितो वन्दस्व ।

विदूषकः :- किमिति शङ्किष्यते आश्रमवासपरिचित एव
शाखामृगः । *87000*

कुमारः :- (सस्मितम्) तात! वन्दे ।

विदूषकः :- स्वस्ति भवते । (ततः प्रविशत्युर्वशी कंचुकी
य)

कंचुकी :- इत इतो देवी । *2121-2101 2121*

उर्वशी :- (कुमारमवलोक्य) को नु खल्वेष सबाणासनः
पादपीठे स्वयं महाराजेन संयम्यमानशिखण्डकस्तिष्ठति ।
(तापसीं दृष्ट्वा) अहो सत्यवतीसूचितो मम पुत्रक आयुः ।
महान् खलु संवृत्तः । (परिक्रामति)

राजा :- (उर्वशीं दृष्ट्वा) इयं प्राप्ता ते त्वदालोकनतत्परा
जननी ।

तापसी :- जात! एहि प्रत्युद्गच्छ मातरम् ।

(कुमारः : (उर्वशीं प्रत्युद्गच्छति))

उर्वशी :- अम्ब! पादप्रणामं करोमि ।

तापसी :- वत्से! भर्तुर्बहुमता भव ।

कुमारः :- अम्ब! अभिवादये ।

उर्वशी :- (कुमारमुन्नमितमुखं परिष्वज्य) वत्स!
पितरमाराधयिता भव । (राजानमुपेत्य) जयतु जयतु महाराजः ।

राजा :- स्वागतं पुत्रवत्यै । इत आस्यताम् (अर्धासनं
ददाति) ।

उर्वशी :- (उपविशति)

(सर्वे यथोचितमुपविशन्ति)

तापसी :- एष गृहीतविद्य आयुः साम्प्रतं कवचधरः

१२०

संवृतः । तदेतस्य ते भर्तुः समक्षं निर्यातितो हस्तनिक्षेपः ।
तद्विसर्जयितुमिच्छामि । उपरुध्यते ममाश्रमधर्मः ।

उर्वशी :- चिरस्यार्या दृष्ट्वाधिकतरमवितृष्णास्मि । न
शक्नोमि विस्रष्टुम् । अन्याय्यमुपरोद्धुम् । गच्छत्वार्या
पुनर्दर्शनाय ।

राजा :- अम्ब! भगवते च्यवनाय मां प्रणिपातय ।

तापसी :- एवं भवतु ।

कुमारः :- आर्ये! सत्यं यदि निवर्तसे मामप्याश्रमं
नेतुमर्हसि ।

राजा :- अयि वत्स! उषितं त्वया पूर्वस्मिन्नाश्रमे ।
द्वितीयमध्यासितुं तव समयः ।

तापसी :- जात! गुरोर्वचनमनुतिष्ठ ।

कुमारः :- तेन हि

यः सुप्तवान् मदङ्गैः शिखण्डकण्डूयनोपलब्धसुखः ।
तं मे जातकलापं प्रेषय मणिकण्ठकं शिखिनम् ॥

तापसी :- (विहस्य) एवं करोमि । स्वस्ति भवतु
युष्मभ्यम् । (इति निष्क्रान्ता)

(विक्रमोर्वशीयम्)

शब्दार्थाः

Meanings

अम्ब = O! Mother, आस्यताम् = Sit, अभिवादयेः = I Salute,
निर्यातितः = returned, अनाख्यातः = not told, हस्तनिक्षेपः =

deposit, उत्सङ्गः = lap, उपरुध्यते = is obstructed,
न्यासीकृतः = deposited, विस्रष्टुम् = to leave, अशेषम् =
Complete, उषितम् = lived, निलीयमानः = hidden,
अध्यासितुम् = to enter, परिष्वज्य = embracing, अनुतिष्ठ
= do, शिखण्डकः = tuft, निष्क्रान्ता = exit.

***